

Aile Okuryazarlığı Kavramına Kuramsal Bir Bakış*

Aylin YILMAZ HİĞDE¹

Muhammet BAŞTUĞ²

Öz

“Okuma-hazır bulunuşluk yaklaşımı” elli yıldan uzun bir süredir geçerliğini koruyan ve okumanın öğrenilmesini gelişimin bir ürünü olarak kabul eden bir yaklaşımdır. Son yıllarda, çocukların gelişim süreçlerini okuma yazma becerileri kapsamında değerlendiren kuramlara yenileri eklenmiştir. Günümüzde gelişim süreçleri ve okuma yazma becerileri açısından, “erken okuryazarlık yaklaşımı” da kabul görmektedir. Okuryazarlık gelişiminin çocukların örgün öğretime başlamalarından çok daha önce başladığını temel alan erken okuryazarlık yaklaşımı, şimdilerde yaygın bir şekilde kabul edilmektedir. Güncel araştırmalarda, çocukların doğumdan itibaren altı yaşa kadar olan dönemde okuryazarlık gelişiminde kritik bilişsel işler yaptıkları ve bu yıllarda verilen nitelikli öğretimin çocukların okuyucu ve yazar olarak başarılarına önemli katkı yaptığı üzerinde fikir birliği vardır. Çocukların okula başlamasından çok daha önce gelişmeye başlayan okuryazarlık becerileri üzerinde ailenin önemi büyüktür. Bu süreçte aile okuryazarlığı kavramının önemi karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, aile okuryazarlığı kavramı literatürden hareketle kavramsal ve kuramsal olarak tanıtılmış; erken okuryazarlık ve ev okuryazarlığı kavramları ile ilişkisi ele alınmıştır. Aile okuryazarlığı ile ilgili yapılan araştırmaların sonuçları, aile okuryazarlığının, çocukların erken okuryazarlık becerileri

*Bu makale İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü bünyesinde hazırlanan doktora tezinden türetilmiştir.

¹Dr. Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği Programı, aylinhigde@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9220-6847>

²Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim, Sınıf Öğretmenliği, mbastug@iuc.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-5949-6966>

Makale geliş tarihi / received: 22.02.2021

Makale kabul tarihi / accepted: 01.03.2021

DOI: 10.17932/IAU.EFD.2015.013/efd_v07i005

ve fonolojik farkındalık becerileri üzerinde önemli etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca önceki çalışmalar, aile okuryazarlığının aile çalışmaları açısından erken müdahaleye uygun bir aile sistemi olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada, aile okuryazarlığının uygulama ve gelecek çalışmalar için sonuçları tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Aile okuryazarlığı, Okuryazarlık, Erken okuryazarlık, Ev okuryazarlığı*

A Theoretical Perspective of Family Literacy Concept

Abstract

The reading-readiness approach is an approach that has been valid for more than fifty years and accepts the learning of reading as a product of development. In recent years, new theories have been added to the theories that evaluate children's development processes within the scope of literacy skills. Today, early literacy approach is also accepted in terms of development processes and literacy skills. The early literacy approach, which is based on the fact that literacy development started long before children started formal education, is now widely accepted. In current studies, there is a consensus on the fact that children do critical cognitive tasks in the development of literacy from birth to age six and that the quality education given in these years significantly contributes to the success of children as readers and writers. The family is of great importance on literacy skills, which started to develop long before the children started school. In this process, the importance of the concept of family literacy emerges. In this study, family literacy is introduced conceptually and theoretically; early literacy and its relationship with home literacy concepts are discussed. The results of empirical studies on family literacy show that family literacy has significant effects on children's early literacy skills and phonological awareness skills. In addition, previous studies show that family literacy is a family system suitable for early intervention in terms of family work. In this study, the implications of family literacy for implementation and future studies are discussed.

Keywords: *Family literacy, literacy, early literacy, home literacy*

GİRİŞ

Okuryazarlık kavramı sosyal bağlam içerisinde, insanların iletişim halinde olmasını, düşünmesini, toplumu araştırarak etkileşim kurmasını sağlayan edinilmiş, sosyal olarak oluşturulmuş bir araçtır (Van Vechten, 2013). Sosyal bağlamda değerlendirilen okuryazarlık ediniminin, değişimlerin hızlı yaşandığı bu çağda bireyler için önemli ve gerekli bir beceri olduğu söylenebilir. Okuryazarlık becerisi sayesinde bireylerin bilgiye ulaşabilmeleri ve bilgiyi yorumlamaları mümkün olmaktadır. Bu becerinin edinim süreci, okuma-yazmayı öğrenmenin ötesinde yaşam boyu devam eden, bir dile hakim olmayı gerektiren, çevresel etkiler ve bilişsel yetenek ile ilişkili çok yönlü bir süreçtir (Van Vechten, 2013). Okuryazarlık becerileri, konuşma ve dinleme, yazı farkındalığı ve alfabe bilgisi gibi erken okuryazarlık becerilerinin (Whitehurst ve Lonigan, 1998) ve çocukların dünyayı anlamasını sağlayan okuma-yazma görevlerinin temelini oluşturur (Borisova, Pisani, Dowd ve Lin, 2017).

Okuryazarlık araştırmacıları, yirminci yüzyılda, okuryazarlık araştırmalarının çoğunu okul ortamında ya da klinik ortamlara odaklanarak yapmıştır. Sonraları, aile bağlamında okuryazarlık kavramını araştırmak için yenilikçi bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım ile okuryazarlık kavramının gelişimine yönelik aile bağlamı önemli görülmüştür. Okuryazarlık kavramının gelişimine bakıldığında, bu becerinin örgün eğitime başlamadan daha önce kazanılmaya başlandığı söylenebilir (Scarborough, 2001). Okuryazarlık becerisinin tam olarak ne zaman kazanıldığını ise belirlemek güçtür. Çocuğun ailesi onun okuryazarlık gelişimine yön vermektedir. Bu noktada aile okuryazarlığı kavramı karşımıza çıkmaktadır.

Aile okuryazarlığı, ailedeki bireylerin okumaya ve yazmaya yönelik farkındalıkları, uygulamaları ve okuma yazmanın kuşaktan kuşağa aktarılması olarak tanımlanır (Wasik ve Herrmann, 2004). Taylor (1983) ise aile okuryazarlığını, ailenin günlük yaşamına gömülü okuma-yazma etkinlikleri ve kullandığı materyalleri içeren uygulamalar olarak tanımlamaktadır. Son yıllarda aile bağlamında okuryazarlık kavramını araştırmak için yenilikçi bir yaklaşım olarak ortaya çıkan kavramlardan biri aile okuryazarlığıdır. Dünyanın çeşitli yerlerinde gerçekleştirilen araştırmaların sonuçları, aile okuryazarlığı kavramının ev okuryazarlığı kavramı ile ilişkili olduğu ve çocukların erken okuryazarlık, fonolojik farkındalık becerileri gibi okul öncesi dönemde kazanılması beklenen becerileri üzerinde önemli sonuçları olduğunu göstermektedir. Ülkemizde

erken okuryazarlık, fonolojik farkındalık becerileri ile ilgili yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmada, ülkemiz için yeni bir çalışma alanı olabilecek ve boylamsal çalışmaya uygun olduğu düşünülen aile okuryazarlığı kavramı tanıtılmıştır. Aile okuryazarlığının uygulama ve gelecek çalışmalar için sonuçları tartışılmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışma bir derleme çalışmasıdır. Literatüre dayalı olarak hazırlanmıştır. Bu bağlamda, ulusal ve uluslararası kapsamda aile okuryazarlığı konusundaki internet kaynaklarından ve veri tabanlarından yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında alan yazın taraması yapılarak, uluslararası araştırma makalelerine, derleme makalelerine, yüksek lisans ve doktora tezlerine; ulusal araştırma makalelerine, derleme makalelerine, yüksek lisans ve doktora tezlerine, bildirimlere “aile okuryazarlığı”, “family literacy” şeklinde tarama yapılarak ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma yöntemi ise iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, konu ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. İkinci aşamada ise incelenen literatür kaynaklarının değerlendirilmesi, yorumlanması ve sentezlenmesi yapılarak Türkiye’de aile okuryazarlığı kavramına yönelik genel görünümün incelenmesi amaçlanmıştır. Ulaşılan makaleler, tezler ve bildirimlerdeki tanımlar ve kavramlardan hareketle aile okuryazarlığı kavramı kavramsallaştırılmıştır. Bu kavramsallaştırmanın ardından sonuçlar tartışılarak gelecek çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

BULGULAR

Aile Okuryazarlığının Kavramsallaştırılması

Geçmişte sadece okuma yazma bilmek olarak düşünülen okuryazar olmak kavramı, şimdilerde daha kapsamlı kullanılmaktadır. Teknoloji ve yapılandırıcılıkla birlikte gelişen ve değişen eğitim anlayışının etkisiyle okuryazarlık kavramına daha kapsamlı anlamlar yüklenmiştir. Çocukların, okula başlamadan çok daha önce içinde buldukları toplumda okuryazarlık ile ilgili birtakım etkinliklerde bulunduğu söylenebilir. Bir çocuğun okula başlamasıyla birlikte ilk hedef olarak okuma-yazma becerisinin kazandırılması görülmektedir (Au, 1993). Erken yaşlarda başlayan okuryazarlık deneyimleri bu sürecin temelini oluşturmaktadır. Bir birey için, ev, okul, yaşadığı mahalle, herhangi bir alışveriş ortamı, işyeri ya da herhangi bir yer okuryazarlık ortamı olabilir. Okuryazarlık temelini

erken yaşlarda atılması için ebeveynlerin çocuklarına sunduğu ev ortamı ve diğer okuryazarlık becerileri önemli görülmektedir. Okuryazarlık, çocukların okula başlamalarından çok daha önce ev ortamında gelişmeye başlar (Weiss, Lopez ve Rosenberg, 2010). Bu süreçte ebeveynler okuma-yazma öğretiminde kuramsal olarak bilgi sahibi olmasa da basit etkinlikler ile okuyazarlık sürecine katkıda bulunabilir (Whitmore ve Norton-Meier, 2008). Bu katkı aile okuryazarlığı ile mümkün olmaktadır. Aile okuryazarlığı ailelerin okuryazarlık çalışmalarını tanımlarken, küçük çocukların okuryazarlık gelişimlerini temel alan müdahaleleri belirlerken ve birden fazla aile üyesinin okuma yazma becerilerini arttırmak üzere tasarlanmış bir dizi programı tanımlarken karşımıza çıkabilir (Britto ve Brooks-Gunn, 2001; Bryant ve Wasik, 2004).

Aile okuryazarlığı kavramı geniş çapta incelenmesine rağmen, tanımı konusunda fikir birliği yoktur. Power (1992), aile okuryazarlığını ebeveynlerin okuryazarlık deneyimlerini kullanarak, çocuklarının okuma-yazma süreçlerine destek olmalarını içeren etkinlikler olarak tanımlamaktadır. Aile okuryazarlığı, ailedeki bireylerin okumaya ve yazmaya yönelik inançları, uygulamaları ve okuma yazmanın kuşaktan kuşağa aktarılması olarak da tanımlanır (Wasik ve Herrmann, 2004). Taylor (1983) ise aile okuryazarlığını, ailenin günlük yaşamına gömülü okuma-yazma etkinliklerini ve materyalleri içeren uygulamalar olarak tanımlamaktadır. Bu aile okuryazarlığı tanımında aile okuryazarlığı kaynakları (ev okuryazarlığı ortamı), resmi olmayan ve resmi olan aile okuryazarlığı etkinlikleri yer almaktadır.

Aile okuryazarlığı kaynakları: Aile okuryazarlığı kaynakları, çocukların evde basılı kaynaklara ve okuryazarlık materyallerine erişimini ifade eder. Bu kavram, “ev okuryazarlığı ortamı” terimi ile dönüşümlü olarak kullanılmaktadır. Araştırmalara göre, çocuğa sunulan yaşa uygun kitapların, çalışma masalarının ve kitaplıkların okuyazarlığın gelişimine önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır (Miller ve Votruba-Drzal, 2013). Özellikle, evdeki çocuk kitaplarının sayısı çocukların alıcı ve ifade edici dil becerilerini olumlu bir şekilde etkiler (Payne, Whitehurst ve Angell, 1994). Hikaye kitaplarına maruz kalma, okul öncesi çocuklarının kelime hazinesini arttırmakta ve okuma becerilerini olumlu yönde etkilemektedir (Sénéchal, LeFevre, Hudson ve Lawson, 1996).

Aile okuryazarlığı etkinliği: Taylor (1983)’un aile okuryazarlığı hakkındaki teorisi, aile okuryazarlığını (1) doğal yollarla ortaya çıkan, (2) ebeveynler tarafından bilinçli olarak başlatılan ve (3) dış kurumlar

tarafından oluşturulan aile okuryazarlığı olarak sınıflandıran Morrow (1995) tarafından daha da geliştirilmiştir. (örn. Okul benzeri öğrenme etkinlikleri; ev ödevleri tamamlama). İlk iki etkinlik yaygın olarak sırasıyla “resmi olmayan okuryazarlık” ve “resmi okuryazarlık” olarak kabul edilmektedir (Sénéchal ve LeFevre, 2002; Sénéchal, 2006). Resmi olmayan okuryazarlık, çocukların evde günlük konuşma ve ifade yoluyla deneyimledikleri, ebeveyn ve çocuğun birlikte kitap okuması gibi, okuryazarlık etkileşimlerini ifade eder. Resmi olmayan okuryazarlık, çocuğun kelime kapasitesini artırabilir (Weigel, Martin ve Bennett, 2006). Ayrıca dil kod çözme becerilerini (Manolitsis, Georgiou ve Tziraki, 2013; Sparks, 2012) ve anlama becerilerini (Roth, Speece ve Cooper, 2002; Sénéchal, 2006) geliştirebilir. Resmi okuryazarlık, çocukların erken okuryazarlık gelişimi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu gösterilen, evde amaçlı okuma yazma öğrenme ve öğretme faaliyetlerini ifade eder (De Jong ve Leseman, 2001; Sénéchal ve LeFevre, 2002; Sénéchal, 2006). Bazı araştırmalar, evde resmi olmayan okuryazarlığın (hikaye anlatımı, aile içinde duyguları ifade etme, televizyon izleme) sözlü dil yeterliliği ile pozitif yönde ilişkili olduğunu, resmi okuryazarlığın ise (okuma ve yazmayı öğreten ebeveynler) yazılı dil ve okuma gelişimi ile ilişkili olduğunu bulmuştur (Sénéchal ve LeFevre, 2014).

Aile okuryazarlığı kavramı, aile içinde bilgi ve anlam aktarımında söz, grafik ve sembol kullanımını olarak ve aile üyelerinin günlük hayatlarındaki çeşitli görevlerini yerine getirmek amacıyla okuma, yazma, bilgisayar kullanımı, iletişim, problem çözme becerilerini kullandıkları genel seviye olarak da tanımlanmaktadır (Padak, Sapin ve Baycich, 2002). Dixon (1992) tarafından aile okuryazarlığı kavramı bir ailenin, birbiriyle ve çevresiyle etkileşim kurmak amacıyla günlük faaliyetlerinde okuma ve yazmayı kullandıkları süreçleri açıklayan bir terim olarak ifade edilmiştir. Aile okuryazarlığı, ev içindeki okuma yazma etkinliklerinin yanında, ev dışında da ebeveynlerin çocuklarına okuryazarlık faaliyetlerinde yardımcı olma süreçlerini içerir (Morrow, 1995). Aile okuryazarlığının amacı evdeki okuryazarlık materyallerini ve ev ortamını geliştirerek aile ve çocukla birlikte yapılan okuryazarlık etkinlikleriyle çocuğa nitelikli ve zengin bir okuryazarlık kazandırmaktır. Bu amaç doğrultusunda aile okuryazarlığı kavramı; ailelerin, çocuklarıyla birlikte okuryazarlık ve dil stratejilerini kullanabilmeleri için ebeveyn-çocuk okuryazarlık etkileşimleri üzerinde durmaktadır (Saracho, 2002).

Özetle, aile okuryazarlığı bir kültür olarak değerlendirilebilir. Aile

kültürü içerisinde bazı durumlarda, yetişkinlerin ve çocukların rutinleri içerisinde günlük yaşantıda kendiliğinden gelişir. Aile okuryazarlığı, aile kültürü içerisinde günlük yaşama gömülü olarak ev içinde; ev ortamını zenginleştirme, okuryazarlık ve dil stratejilerini kullanma, ev dışında ise; iletişim, problem çözme becerilerini de içeren çocuğa nitelikli ve zengin bir okuryazarlık kazandırma süreci olarak tanımlanabilir. Ebeveynlerin yemek yaparken malzeme listesine çocuğuyla bakması, buzdolabından iki yumurta istemesi, kaç yumurtanın kaldığını sorması, alışveriş listesi hazırlayarak birlikte alışveriş yapması, dışarıdaki tabelalar hakkında çocuğuyla konuşması gibi günlük rutinde aile okuryazarlığı etkinlikleri yer alabilir. Bunun dışında kütüphane ziyaretleri, kitapçıya gitme gibi planlı olarak gerçekleştirilen etkinlikler de bu kapsamdadır.

Aile Okuryazarlığının Kuramsal Çerçevesi

Erken çocukluk ve yaşamın ilk yıllarını kapsayan kuramlar genellikle gelişimin sosyal yaşantılardan etkilendiği ve bu yaşantılar yoluyla şekillendiği fikrini savunur. Buna bağlı olarak gelişimde çocuk ve yetişkin etkileşiminin önemini vurgular. Son yıllarda gelişimin sosyal bağlamlara dayandırılması ile ilgili kuramsal yaklaşımlar sistematik ve kuramsal boyut kazanmıştır. Farklılaşan yaşam tarzları, çocuk yetiştirme de farklı açılardan bilimsel olarak ele alınmasını gerekli kılmıştır. Anne-baba-çocuk etkileşimi sosyal bilimlerde araştırma konusu olmuştur. Vygotsky'nin (1978) sosyo-kültürel öğrenme kuramı, aile okuryazarlığı araştırmaları için önemli bir temel oluşturmaktadır. Yapılandırmacı (constructivist) yaklaşımın önemli kuramcılarında olan Vygotsky'e göre gelişim, bireyin içinde yaşadığı toplumdaki kültürü içselleştirerek sonraki kuşaklara aktarması sürecidir. Vygotsky, kişiler arası ilişkiler sonucunda öğrenilenlerin, çocuğun tek başına öğrenmesinden daha önemli ve etkili olduğunu yakınsal gelişim alanı (proximal zone of development) kavramıyla açıklamaktadır. Yakınsal gelişim alanı kavramı ile bağlantılı olarak aile okuryazarlığında da ailedeki kişiler arası ilişkiler ve buna bağlı öğrenmeler ile iç içedir. Sosyokültürel öğrenme kuramına göre çocuk bir yetişkin ya da akrandan destek alarak daha üst düzeyde bir performans gösterebilir (McDevitt ve Ormrod, 2010). Aile okuryazarlığında, özellikle resmi okuryazarlık etkinlikleri düşünüldüğünde (kütüphaneye gitme, okuma-yazmaya hazırlık etkinlikleri gerçekleştirme gibi), yetişkin desteği önemlidir. Aile okuryazarlığı kapsamında yürütülen resmi olmayan okuryazarlık etkinlikleri ise sosyokültürel öğrenme kuramının, insanın

öğrenme sürecini sosyal bir etkinlik olarak görmesiyle ilgilidir (Vygotsky, 1978).

Bir başka kuramsal bakış açısı olarak ekolojik yaklaşım ise çocuğun gelişimini etkileyen ve çocukların içinde olduğu (örneğin, ebeveynleriyle ilişkileri, ebeveynin çalışma saatleri) bir çok bağlama vurgu yapmaktadır. Örneğin, ekolojik yaklaşıma göre, anne ve babalar arasındaki etkileşimler, hem ebeveynler hem de çocuklar için aile sistemi içerisindeki en yakın süreçleri oluştururken; büyük anne ve büyük babalardan alınan sosyal destek gibi daha dış katmandaki faktörler de aile okuryazarlığını etkileyen süreçler olarak ele görülmektedir. Ekolojik kuram erken çocukluk gelişimi araştırmalarına yön vermektedir (Bronfenbrenner, 1979). Bu kuramda, çocukların içinde yaşadıkları toplumda dolaylı ya da doğrudan bir şekilde diğer kişilerle etkileşimde bulunmaları ve o toplumdak kültürel değerleriyle ilişki içinde olmaları vurgulanır. Aile okuryazarlığında da benzer şekilde çocuklar yaşadıkları toplum ve aile kültüründen etkilenmektedir. Vygotsky'nin sosyokültürel öğrenme kuramına katılan Bronfenbrenner (1979), bireyin yaşadığı çevrenin bir ürünü olduğunu belirtmektedir. Bu kuramda ekolojik çevre, bireyin ortada yer aldığı iç içe geçmiş bir yapıda incelenir. Çocuğun her düzeydeki, sosyal bağlamlar ile gelişen etkileşimleri bu yapıda yer alır. Çocuğun fiziksel çevresi ile aktif bir etkileşimi vardır. Çevresini, merakını gidermek, yeni şeyler keşfetmek, deneyimlemek için kullanır. Aile okuryazarlığının oluşumu da bu dinamik eylem dizeleri ile oluşur.

Aile okuryazarlığında, çocuk okul öncesi eğitim alırken ve sonrasında ilkokula başladığında okul-aile işbirliği önemlidir. Epstein'in okul ve aile teorisi aile katılımına dayanmaktadır. Bu kuramda aile katılımının gerçekleştirilme sürecine ilişkin altı farklı katılım türü tanımlanmaktadır. Bunlar, iletişim kurma- ev ve okul arasında iki yönlü iletişim, ebeveynlik-temel ana-babalık veya ailelerin temel yükümlülükleri, evde öğrenme- ev temelli öğrenme etkinliklerinde yer alma/katılma, gönüllülük- hem sınıf hem de okul genelindeki etkinliklerde ebeveynlerin yardım ve desteğini almak ve düzenlemek, karar verme- ebeveynlerin okulun karar verme sürecine katılması, ebeveyn liderleri ve temsilcilerinin geliştirilmesi ve toplumla işbirliği- okul programlarını, aile uygulamalarını ve çocukların öğrenmelerini ve gelişimlerini güçlendirmek için toplum kaynaklarını ve hizmetlerini tanımlama ve bütünleştirmeyi içermektedir (Epstein ve Lee, 1995). Epstein'in tanımlamış olduğu bu altı katılım türü, eğitimde aile katılımının sınıfta gerçekleşen yaşantılarla sınırlı olmadığını

göstermektedir. Çocuklar sınıfta öğrendiklerinin dışında, ailede de çeşitli öğrenmeler yaşamaktadır. Öğretmenlerin okul öncesi dönemde ve ilkokulda çocukların farklı ev ortamlarından geldiklerini, aile okuryazarlığı yaşantılarının farklı olabileceğini farkında olması önemlidir.

Okul Öncesinden İkokula Okuryazarlık ve Aile Okuryazarlığı

Okuryazarlık süreci, doğumdan itibaren başlayıp okul öncesi dönemi içine alarak devam eder. Başlangıçta aile ve sosyal çevre ile şekillen okuryazarlık süreci, çocuğun okula başlamasıyla birlikte okullarda şekillenir. Okul öncesi dönemde kazanılan okuryazarlık becerileri ön okuryazarlık (pre-literacy), gelişen (yeşeren) okuryazarlık (emergent literacy) ve erken okuryazarlık (early literacy) kavramları ile karşımıza çıkmaktadır (Taylor, 1983). Bu kısımda ön okuryazarlık, gelişen okuryazarlık, erken okuryazarlık, ev okuryazarlığı kavramları aile okuryazarlığı kavramı ile ilişkilendirilmiştir.

Ön Okuryazarlık (Pre-literacy) ve Aile Okuryazarlığı

Ön okuryazarlık (pre-literacy), ilk okuma yazma öğretimi başlayana kadarki süreçte çocuğun sahip olduğu temel okuryazarlık becerilerini, bilgisini, davranış ve tutumlarını kapsar. Ön okuryazarlık, çocuk, formal bir okuma yazma sürecine geçene kadar yaşadığı her türlü okuma yazma deneyimini içine alır (Thurlow, Liu, Albus ve Shyyan, 2003). Erken çocukluk döneminde çocukların okuma yazmaya karşı ilgileri oluşur. Her çocukta, yaşadıkları çevreden, büyüdükleri aile ortamından dolayı erken okuma yazma becerileri farklılık gösterebilir. Bu çocukların ilgileri ve yönelimleri de farklı olabilir. Çocukların ön okuryazarlık becerilerinin oluşması yetiştikleri aile kültürü yani aile okuryazarlığı ile yakından ilişkilidir. Aile okuryazarlığı olan ailelerin çocuklarının ön okuryazarlık becerilerinin de gelişmiş olması beklenir.

Gelişen-Yeşeren Okuryazarlık (Emergent Literacy) ve Aile Okuryazarlığı

Gelişen okuryazarlık, bir çocuğun yaşamının erken döneminde kökenleri olan formal okumanın gelişimsel yordayıcısı anlamına gelir. Bu kavramsallaştırma, okumayı okul temelli okuma eğitimi ile başlayan bir süreç olarak gören ya da harf tanıma gibi okumaya hazırlık becerilerinin okul öncesi eğitim kurumlarında öğretilmesi gerektiğini öne süren bakış açısından ayrılır. Bu okumaya hazır olma yaklaşımı, çocuklara eğitim ortamlarında öğretilen “gerçek” okuma ile daha önceden edinilen her şey arasında bir sınır oluşturur (Riley, 2006). Bunun tersine, gelişen okuryazarlık bakış açısı okuryazarlığı, okul öncesi dönemde okuryazarlığın gelişimsel

sürekliğinin meşru ve önemli bir yönü olarak oluşan okuryazarlıkla ilişkili davranışlar olarak görür. Gelişen okuryazarlık kavramı, bebeğe ait olan ilk kitap gibi bir başlangıç noktasından başlar. Sonrasında çocuğun logoları tanınması gibi çevresindeki tekrarlayan işaretlerin ne anlama geldiğini fark etmesiyle devam eder. Çocuk çevresinde gördüğü logolar arasında ilişki kurmaya başlar. Çocuk, isimlerde, televizyonda, kitaplarda gördüğü şekiller, harfler ve semboller sayesinde farkındalık oluşturur (Riley, 2006). Aile okuryazarlığı sayesinde bu farkındalığın oluşum süreci daha kolay olur. Gelişen okuryazarlık kavramı, erken okuryazarlık ya da okumayı öğrenme kavramlarından farklıdır. Gelişen okuryazarlık aşamasında olan çocuk okuyucu değil, gelişen okuyucudur. Çocuğun gelişen okuyucu olduğu bu noktada verilen aile desteği ve aile okuryazarlığı onun okuryazarlık becerilerini etkiler.

Erken Okuryazarlık (Early Literacy) ve Aile Okuryazarlığı

Erken okuryazarlık, bazı durumlarda okul öncesi dönemde okuma yazmayı öğrenme olarak karşımıza çıksa da aslında erken okuryazarlık, okuma yazma öncesinde çocuğun okuma yazma becerisini etkili ve hızlı öğrenebilmesi için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumlardır (Whitehurst ve Lonigan, 1998; Wilson ve Lonigan, 2010). Çocuğun okul öncesi dönemdeyken kitap, dergi gibi yazılı materyaller açısından zengin bir ortamda büyümesi de erken okuryazarlık kapsamındadır (Lerner, 2000). Erken okuryazarlık kavramında yer alan bilgi, beceri ve tutumlar sözel dil, ses bilgisel farkındalık, harf bilgisi, yazı farkındalığı ve yazılı materyale ilgi duyma olarak gruplandırılabilir (Burns, Griffin ve Snow, 1999; Dickinson ve McCabe, 2001; Spira, Bracken ve Fischel, 2005). Aile okuryazarlığı etkinlikleri yaparken ebeveynler çocuğun erken okuryazarlık becerilerini artırmayı hedefler. Bu, özellikle resmi aile okuryazarlığı etkinliklerinde mümkün olabilir. Bunun dışında resmi olmayan aile okuryazarlığı etkinlikleri ile de çocukların erken okuryazarlık becerileri gelişmektedir.

Ev Okuryazarlığı ve Aile Okuryazarlığı İlişkisi

Okuryazarlık ortamı, çocuğun aile üyeleri ile evde yaptığı, okuma yazma öğrenme ile ilgili etkinlikleri ifade etmektedir (Bracken ve Fischel, 2008). Henüz okula başlamadan önce yazıya maruz kalan, okuryazarlıkla ilgili materyaller anlamında zengin bir çevrede büyüyen, ebeveynleri okuryazarlığın önemini farkında olan, ebeveynini okurken gören, ebeveynleri ile okuryazarlık etkinliklerinde nitelikli etkileşimlerde bulunan çocuklar dil ve okuryazarlık becerilerini diğerlerine göre daha fazla geliştirmektedir (Howat, 2006; Sénéchal, 2006).

Ev okuryazarlığı kavramı aile okuryazarlığı ile yakından ilişkili olmakla beraber aile okuryazarlığından daha farklı bir kavramdır. Aile okuryazarlığında çocuğun okuryazarlık gelişimi için ailenin bütün fertleri sürece dâhil edilir ancak ev okuryazarlığında aile fertleri okuryazarlık ortamı sağlar. Dolayısıyla, ev okuryazarlığı kavramı daha çok ortamlarla ilgilidir. Hem etkinlikler hem de evin fiziki ortamı ev okuryazarlığına dâhildir. Ev okuryazarlığı kavramında ailelerin çocuklarına okumalarından, onlara şarkılar söylemelerinden, hikâyeye anlatmalarından, evdeki kitap sayısından bahsedilmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Tüm bu kuramsal bilgiler ve araştırma sonuçları, aile okuryazarlığının ebeveynlerin ve çocukların yaşamında önemli bir kavram olduğunu göstermektedir. Araştırma sonuçları, etkili aile okuryazarlığı uygulamalarının çocuklar için olumlu sonuçlar doğurduğuna işaret etmektedir. Günümüzde, güncel araştırmalarda çocukların doğumdan altı yaşa kadar olan dönemde okuryazarlık gelişiminde kritik bilişsel işler yaptıkları ve bu yıllarda verilen nitelikli öğretimin çocukların okur ve yazar olarak başarılarına önemli katkı yaptığı üzerinde fikir birliği vardır. Aile okuryazarlığı, aile kültürü içerisinde bazı durumlarda, yetişkinlerin ve çocukların rutinleri içerisinde günlük yaşantıda kendiliğinden gelişir. Örneğin, yemek yaparken, alışveriş sırasında, dışarda tabela görüldüğünde ebeveyn ve çocuk arasında öğrenme başlangıçlı bir diyalog geçebilir. Bunun dışında kütüphane ziyaretleri, etkileşimli kitap okuma gibi resmi aile okuryazarlığı etkinliklerine de yer verilebilir. Aile okuryazarlığı, aile kültürü içerisinde günlük yaşama gömülü olarak ev içinde ev ortamını zenginleştirme, okuryazarlık ve dil stratejilerini kullanma, ev dışında, iletişim, problem çözme becerilerini de içeren çocuğa nitelikli ve zengin bir okuryazarlık kazandırma süreci olarak tanımlanabilir. Etkili aile okuryazarlığı, etkileşimi, süreci ve karşılıklı katılımı içerir. Aile okuryazarlığı etkinliklerinin aile içinde bir kültür olarak yaşanması etkili ev okuryazarlığı ortamını ve formal/informal etkinlikleri içermektedir.

Uluslararası alanyazın incelendiğinde, aile okuryazarlığının geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik çalışmaların yaygın olduğu, farklı kültürel değişkenlere ve aile ortamlarına odaklanıldığı görülmüştür. Özellikle göçmen ailelerin çocuklarının erken okuryazarlık becerilerinin ve okuma yazmaya hazır bulunuşluklarının belirlenmesi ve geliştirilmesine yönelik çalışmalara ulaşılmıştır (Dinallo, 2016; da Silva Iddings ve Reyes, 2017;

Salinas, Pérez-Granados, Feldman ve Huffman, 2017). 2000’li yılların öncesinde aile okuryazarlığına yönelik çalışmaların daha çok okuryazarlık gelişimine odaklandığı ve bu bağlamda araştırmalar (örn., Loudin, 1998; Rebello, 1999) yapıldığı görülmektedir. Ancak 2000’li yıllardan sonra kuramcı ve araştırmaların daha çok aile okuryazarlığı uygulamalarının nasıl deneyinlendiği ve çocuklar üzerindeki etkisinin uzun yıllar boylamsal olarak yürütüldüğü çalışmalar gözlenmektedir (örn., Yuet-Han Lau ve McBride-Chang, 2005; Dufur, Parcel ve Troutman, 2013; da Silva Iddings ve Reyes, 2017). Ayrıca yeni yapılan bir meta-etnografide (Compton-Lilly, Rogers ve Lewis Ellison, 2020) aile okuryazarlığının geçmişten günümüze kadar metaforları ortaya konulmuştur. Bu çalışma ile, aile okuryazarlığı alanında 35 yıllık bir periyotta yapılmış olan aile okuryazarlığı metaforları belirlenmiştir. Aile okuryazarlığının nesiller boyunca kültürel farklılıklar açısından değerlendirildiği, okul ve evde kullanılan aile okuryazarlığı stratejilerinin farklılığının tartışıldığı, aile okuryazarlığının hangi boyutlarının günlük hayata adaptasyonun yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ulusal alanyazında ise okuma-yazmaya hazırlık (Altıparmak, 2010; Büyüktaşkapu, 2012; Özen Altınkaynak, 2014; Özbek Ayaz, Güleç ve Şahin, 2017), ev okuryazarlık ortamı (Altun, 2013; Akyüz, 2016; Akyüz ve Doğan, 2017; Aydoğdu, 2017; Yılmaz Hiğde, Baştuğ ve Cihan, 2020; Tavşanlı ve Bulunuz, 2017; Turan ve Akoğlu, 2014), erken okuryazarlık (Biltekin, 2019; Bozkurt, 2019; Karaman, 2013; Gökkuş ve Akyol, 2020) ve etkileşimli kitap okumaya yönelik (Efe ve Temel, 2018; Işıtan, Saçkes ve Biber, 2020; Yalavaç, 2020) çok sayıda çalışma yapılmış olmasına karşın doğrudan aile okuryazarlığı kavramını ele alan çalışmaların çok sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir. Tavşanlı, Sadioğlu, Sezer ve Kaldırım (2020), ebeveynlerin kendi okuryazarlık deneyimlerinin öğretmen adaylarının okuma yazma eğilimleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Ulusal alanyazında yer alan yakın tarihli bir çalışmada (Kılıç, 2018), ilkokul 1. sınıf ebeveynlerine yönelik geliştirdiği Aile Okuryazarlığı Programı’nın etkilerini incelemiştir. Aynı yazarın içinde yer aldığı doğrudan aile okuryazarlığı ile ilgili diğer çalışmalardan biri ölçek çalışması (Kılıç, Doğan ve Özden, 2017), diğeri ise tez çalışmasının makalesidir (Denktaş, Doğan ve Özden, 2020). Ünsal (2019) ise yüksek lisans tezinde İngiltere’de yaşayan Türkiye kökenli göçmen ailelere yönelik aile okuryazarlığı farkındalık ölçeğinin geliştirilmesi başlıklı tezi ile göçmen aileler için aile okuryazarlığı ölçeği geliştirmiştir. Ancak bu yüksek lisans tezinin bağlamı göçmen aileler olduğu için bu çalışmada kavramsallaştırılan aile

okuryazarlığı kavramı ile doğrudan örtüşmemektedir. Aile okuryazarlığı konusunda Ünal (2012)'in özet bildirisinde dünyada ve Türkiye'de uygulanan erken destek eğitim programları aile okuryazarlığı çerçevesinde incelenmiştir. Ekşi, Yüksel, Otrar ve Caner (2012)'in özet bildirisinde ise ülkemizde aile okuryazarlığı kavramına duyulan ihtiyacın belirlenmesine yönelik bir çalışma ile, farklı sosyoekonomik ve sosyokültürel çevreden 1000 kişilik örneklem grubuyla çalışmışlardır. Bu araştırma, ülkemiz için yeni bir eğitim boyutu olan aile okuryazarlığı kavramına duyulan ihtiyacın ortaya koyması açısından önemli görülmüştür. Bu araştırmalar ile aile okuryazarlığı üzerine doğrudan çalışmalar ülkemizde yapılmış olsa da bu çalışmaların sadece 1. sınıfı kapsar nitelikte olduğu görülmüştür. Aile okuryazarlığı kavramı yukarıdaki kavramsal ve kuramsal yapıda belirtildiği üzere, erken okuryazarlık, ev okuryazarlığı kavramları ile ilişkilidir. Okul öncesi dönemden hatta anne karnında başlayan bu okuryazarlık becerilerinin aile okuryazarlığı bağlamında boylamsal olarak incelenmesi ülkemiz literatürü için önemlidir.

Aile okuryazarlığı ile ilgili şu ana kadar bilinenler genelde Batı toplumlarında yapılan araştırmaların sonuçlarına dayanmaktadır. Bugün, aile okuryazarlığı kavramının boylamsal etkilerine yönelik çok az şey bilinmektedir. Aile okuryazarlığının boylamsal etkileri, okul bağlamında, program ile bütünleştirilmiş aile okuryazarlığı programlarının etkilerine yönelik yeni araştırmalara gereksinim duyulmaktadır. Aile okuryazarlığı kültürel özellikler, sosyoekonomik düzey, anne babanın eğitim durumu gibi faktörlerden de etkilenmektedir. Bu nedenle kültürlere özgü etnografi çalışmalarına da ihtiyaç vardır. Her çocuk okula başladığında eşit seviyede okuryazarlık geçmişine sahip olmayabilir. Bunun olası etkileri, öğretmenler tarafından fark edilmesi, okul öncesi dönemde yapılacak müdahale programları ile araştırılmalıdır. Bu kapsamda, aile okuryazarlığı ülkemizde kültürel etkilerini de göz önüne alarak yeni bir araştırma konusu olarak bu belirsizliklerin ve soruların cevaplarının ele alınacağı bir araştırma alanı olarak görülebilir.

Sonuç olarak, yabancı alanyazında müdahale kapsamında okul öncesi dönemde ve ilkokulu da kapsayan aile okuryazarlığı programlarının uygulandığı ve uygulanan bu programların hem çocukların erken okuryazarlık becerilerini, dil becerileri, kelime okuma bilgilerini etkilediği hem de akademik gelişimleri için olumlu etkilerinin olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda, alanyazında da vurgulandığı gibi, çocukların erken okuryazarlık becerilerini, dil becerilerini, kelime okuma bilgilerini

geliştirmek için, ilerleyen süreçte dinlediğini anlama ile başlayan ve ilkokulda okuduğunu anlama becerileri olarak karşımıza çıkan becerileri geliştirmeye ve güçlendirmeye yönelik kanıt temelli programlara ihtiyaç olduğu görülmektedir. Ulusal alanyazında, aile katılımı, ilkokula hazırlık ile ilgili programlara rastlanmakla birlikte okul öncesi ve ilkokulda kazanılan akademik beceriler arasında bir köprü işlevi sağlayan aile okuryazarlığına ilişkin boylamsal çalışmalara ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Araştırmanın Etik İzinleri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Rektörlüğü Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 03.03.2020

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: 74555795-050.01.04-

KAYNAKÇA

- Altıparmak, S. (2010). *Erken çocukluk döneminde ebeveynlerin okuma-yazmaya hazırlık konusundaki görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Altun, D. (2013). *An investigation of the relationship between preschoolers' reading attitudes and home literacy environment*. (Yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Akyüz, E. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının kendiliğinden ortaya çıkan okuryazarlık becerilerinin gelişimi ve ev okuryazarlık ortamı ile ilişkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Akyüz, E. ve Doğan, Ö. (2017). Ev Okuryazarlık Ortamı: Tanımları, Boyutları ve Kendiliğinden Ortaya Çıkan Okuryazarlık Becerilerinin Gelişimindeki Rolü. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(3), 38-57.
- Au, K. H. (1993). *Literacy instruction in multicultural settings*. New York: Harcourt-Brace
- Aydoğdu, E. (2017). *The role of home literacy environment on the development of reading comprehension skill: a mediation model*. Unpublished Master Thesis, Koç University, İstanbul.
- Borisova, I., Pisani, L., Dowd, A. J., ve Lin, H. C. (2017). Effective interventions to strengthen early language and literacy skills in low-

- income countries: comparison of a family-focused approach and a pre-primary programme in Ethiopia. *Early Child Development and Care*, 187(3-4), 655-671.
- Biltekin, A. (2019). Çocukların erken okuryazarlık becerileri ve annelerin kelime bilgi düzeyleri ile annelerin erken okuryazarlığa ilişkin uygulamalarının incelenmesi. Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bozkurt, M. (2019). İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin okuma becerilerinin çok yönlü desteklenmesine yönelik bir eylem araştırması. Doktora Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Bracken, S. S. ve Fischel, J. E. (2008). Family reading behavior and early literacy skills in preschool children from low-income backgrounds. *Early Education and Development*, 19(1), 45-67.
- Britto, P. R. ve Brooks-Gunn, J. (2001). Beyond shared book reading: dimensions of home literacy and low-income African American preschoolers' skills. *New directions for child and adolescent development*, 92, 73-89.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Harvard university press.
- Bryant, D., ve Wasik, B. H. (2004). *Home visiting and family literacy programs*. Handbook of family literacy, 329-346.
- Burns, M. S., Griffin, P., ve Snow, C. E. (1999). *Starting out right: a guide to promoting children's reading success. Specific recommendations from america's leading researchers on how to help children become successful readers*. National Academy Press, 2101 Constitution Avenue, NW, Lockbox 285, Washington, DC 20055.
- Büyüktaşkapu, S. (2012). Okul öncesi eğitimi sürecinde çocuklara uygulanan aile destekli okumaya hazırlık programının ilkokuldaki okuma başarılarına etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 301-316.
- Compton-Lilly, C. F., Rogers, R. L., ve Lewis Ellison, T. (2020). A Meta-Ethnography of Family Literacy Scholarship: Ways With Metaphors and Silence. *Reading Research Quarterly*, 55(2), 271-289.
- da Silva Iddings, A. C. ve Reyes, I. (2017). Learning with immigrant

- children, families and communities: the imperative of early childhood teacher education. *Early Years*, 37(1), 34-46.
- De Jong, P. F. ve Leseman, P. P. (2001). Lasting effects of home literacy on reading achievement in school. *Journal of School Psychology*, 39(5), 389-414.
- Denktaş, F., Doğan, M. C. ve Özden, B., (2020). Aile okuryazarlığı programının ilkökul birinci sınıf öğrencilerinin okuma tutumlarına ve okuryazarlık becerilerine etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22 (7), 119-130.
- Dickinson, D. K. ve McCabe, A. (2001). Bringing it all together: The multiple origins, skills, and environmental supports of early literacy. *Learning Disabilities Research & Practice*, 16(4), 186-202.
- Dinallo, A. M. (2016). Social and Emotional Learning with Families. *Journal of Education and Learning*, 5(4), 147-158.
- Dixon, A. P. (1992). *Parents: Full partners in the decision-making process*. NASSP bulletin, 76(543), 15-18.
- Dufur, M. J., Parcel, T. L., ve Troutman, K. P. (2013). Does capital at home matter more than capital at school? Social capital effects on academic achievement. *Research in Social Stratification and Mobility*, 31, 1-21.
- Efe, M. ve Temel, Z. F. (2018). Okul öncesi dönem 48-66 ay çocuklarına Etkileşimli Kitap Okuma Programı'nın yazı farkındalığına etkisinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 257-283.
- Ekşi, H., Yüksel, M., Otrar, M., Canel, A. N. (2012). *Türkiye'de Anne Baba Eğitimlerine Yeni Bir Boyut: Aile Okuryazarlığı*. 21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. (12-14 Eylül 2012). İstanbul.
- Epstein, J. L. ve Lee, S. (1995). National patterns of school and family connections in the middle grades. *The family-school connection: Theory, research, and practice*, 2, 108-154.
- Gökkuş, İ., ve Akyol, H. (2020). Sesbilgisel Farkındalık Öğretiminin, Erken Okuryazarlık Becerilerinin Gelişimine Etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 368-385.
- Howat, H. (2006). Maximizing family involvement in early literacy. *Contemporary Issues in Communication Science and Disorders*,

33, 93-100.

- Işıtan, S., Saçkes, M., ve Biber, K. (2020). Erken Okuryazarlık Becerilerinin Ev Ortamında Desteklenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 34(2), 284-298.
- Karaman, G. (2013). *Erken okuryazarlık becerilerini değerlendirme aracının geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılıç, F. (2018). İlkokul 1. sınıf velilerine yönelik bir aile okuryazarlığı programı geliştirme çalışması. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kılıç, F., Doğan, M. C., ve Özden, B. (2017). Aile okuryazarlığı ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *HAYEF Journal of Education*, 14(2), 203-219.
- Lerner, P. M. (2000). A nonreviewer's comment: On the Rorschach and baseball. *Journal of Clinical Psychology*, 56(3), 439.
- Loudin, M. F. (1998). *The role of the family in the literacy development of four first graders from low-income homes who are succeeding in early literacy*. Doctoral dissertation, Kent State University.
- Manolitsis, G., Georgiou, G. K. ve Tziraki, N. (2013). Examining the effects of home literacy and numeracy environment on early reading and math acquisition. *Early Childhood Research Quarterly*, 28(4), 692-703.
- McDevitt, T. M. ve Ormrod, J. E. (2010). *Child development and education*. Upper Saddle River, NJ: Merrill.
- Miller, P. ve Votruba-Drzal, E. (2013). Early academic skills and childhood experiences across the urban-rural continuum. *Early Childhood Research Quarterly*, 28(2), 234-248.
- Morrow, L. M. (1995). *Family literacy: Connections in schools and communities*. United Kindom: International Reading Association.
- Neuman, S. B., Copple, C., ve Bredekamp, S. (2000). *Learning to read and write: Developmentally appropriate practices for young children*. National Association for the Education of Young Children.
- Özbek Ayaz, C., Güleç, H., ve Şahin, Ç. (2017). Ailelerin, çocuklarıyla birlikte gerçekleştirdikleri okuma aktivitelerinin düzeyini belirleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1),

1-19.

- Özen Altınkaynak, Ş. (2014). *Aile temelli okuma yazmaya hazırlık programının çocukların okuma yazmaya hazırlık becerilerine etkisi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Padak, N., Sapin, C., ve Baycich, D. (2002). *A decade of family literacy: Programs, outcomes, and future prospects (No. 389)*. ERIC Clearinghouse on Adult, Career, and Vocational Education, Center on Education and Training for Employment, College of Education, the Ohio State University.
- Payne, A. C, Whitehurst, G. J., ve Angell, A. L. (1994). The role of home literacy environment in the development of language ability in preschool children from low-income families. *Early Childhood Research Quarterly*, 9, 427–440.
- Power, J. (1992). *Parent-Teacher Partnership in Early Literacy Learning: The Benefits For Teachers*. AARE Conference: Australia. November.
- <http://www.aare.edu.au/92pap/powej92065.txt> adresinden 18.05.2020 tarihi tarihinde edinilmiştir.
- Rebello, P. M. (1999). *Family Literacy Environments and Young Children's Emerging Literacy Skills*. Doctoral dissertation, Columbia University.
- Riley, J. (2006). *Language and literacy 3-7: Creative approaches to teaching*. Sage.
- Roth, F. P., Speece, D. L., ve Cooper, D. H. (2002). A longitudinal analysis of the connection between oral language and early reading. *The Journal of Educational Research*, 95(5), 259–272.
- Salinas, M., Pérez-Granados, D. R., Feldman, H. M., ve Huffman, L. C. (2017). Beyond immigrant status: Book-sharing in low-income Mexican-American families. *Journal of Early Childhood Research*, 15(1), 17-33.
- Saracho, O. N. (2002). Family literacy: Exploring family practices. *Early child development and care*, 172(2), 113-122.
- Scarborough, H. S. (2001). *Connecting early language and literacy to later*

- reading (dis) abilities: Evidence, theory, and practice* In Neuman SB, editor;, ve Dickinson DK, editor.(Eds.), Handbook of early literacy research (pp. 97–110). NY: Guilford Press.
- Sénéchal, M. (2006). Testing the home literacy model: Parent involvement in kindergarten is differentially related to grade 4 reading comprehension, fluency, spelling, and reading for pleasure. *Scientific studies of reading*, 10(1), 59-87.
- Sénéchal, M., ve LeFevre, J. A. (2002). Parental involvement in the development of children’s reading skill: A five-year longitudinal study. *Child development*, 73(2), 445-460.
- Sénéchal, M., LeFevre, J. A., Hudson, E., ve Lawson, E. P. (1996). Knowledge of storybooks as a predictor of young children’s vocabulary. *Journal of Educational Psychology*, 88(3), 520.
- Sénéchal, M., ve LeFevre, J. A. (2002). Parental involvement in the development of children’s reading skill: A five-year longitudinal study. *Child Development*, 73(2), 445–460.
- Sénéchal, M. (2006). Testing the home literacy model: Parent involvement in kindergarten is differentially related to grade 4 reading comprehension, fluency, spelling, and reading for pleasure. *Scientific Studies of Reading*, 10, 59–87.
- Sparks, J. R. (2012). *Language/discourse comprehension and understanding*. In N. M. Seel (Ed.), Encyclopedia of the sciences of learning (pp. 1713–1717). New York: Springer.
- Spira, E. G., Bracken, S. S., ve Fischel, J. E. (2005). Predicting improvement after first-grade reading difficulties: The effects of oral language, emergent literacy, and behavior skills. *Developmental psychology*, 41(1), 225.
- Tavşanlı, Ö. F., ve Bulunuz, M. (2017). The development of the written expression skills of a first grade student at home, school and university program: A case study. *European Journal of Education Studies*, 3(4), 20-48.
- Tavşanlı, Ö. F., Sadioğlu, O., Sezer, G. O., ve Kaldırım, A. (2020). An investigation into how parental literacy experiences are reflected in literacy tendencies and experiences of preservice teachers. *International Journal of Progressive Education*, 16(5), 138-159.

- Taylor, D. (1983). *Family literacy: Young children learning to read and write*. Exeter, NH: Heinemann Educational Books, Inc.
- Thurlow, M., Liu, K., Albus, D., ve Shyyan, V. (2003). *Literature on Early Literacy Instruction in Four Languages (Chinese, Korean, Navajo, Russian)*. National Center on Educational Outcomes, University of Minnesota.
- Turan, F. F. ve Akoğlu, G. (2014). Okul öncesi dönemde ev okuryazarlık ortamı ve fonolojik farkındalık becerileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(3), 153-166.
- Ünal, F. (2012). *Erken Çocuklukta Aile Okuryazarlığı*. 21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. (12-14 Eylül 2012). İstanbul.
- Ünsal, F. (2019). İngiltere’de Yaşayan Türkiye Kökenli Göçmen Ailelere Yönelik Aile Okuryazarlığı Farkındalık Ölçeğinin Geliştirilmesi. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Van Vechten, D. (2013). *Impact of home literacy environments on students from low socioeconomic status backgrounds*. In Education Masters. Paper 248. Rochester, NY: St. John Fischer University, Fisher Digital Publications.
- Vygotsky, L. S. (1978). Socio-cultural theory. *Mind in society*, 52-58.
- Wasik, B. H. ve Herrmann, S. (2004). *Family Literacy: History, Concepts, Services*. Wasik, B. H. (Ed). Handbook of Family Literacy, 3-22. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Weigel, D. J., Martin, S. S. ve Bennett, K. K. (2006). Ecological influences of the home and the child-care center on preschool-age children’s literacy development. *Reading Research Quarterly*, 40(2), 204-233.
- Weiss, H. B., Lopez, M. E., ve Rosenberg, H. (2010). *Beyond Random Acts: Family, School, and Community Engagement as an Integral Part of Education Reform*. National Policy Forum for Family, School ve Community Engagement. Harvard Family Research Project.
- Whitehurst, G. J., ve Lonigan, C. (1998). Child development and emergent literacy. *Child Development*, 69, 848-872.
- Whitmore, K. F., ve Norton-Meier, L. A. (2008). Pearl and Ronda:

- Revaluating mothers' literate lives to imagine new relationships between homes and elementary schools. *Journal of Adolescent ve Adult Literacy*, 51(6), 450-461.
- Wilson, S. B., ve Lonigan, C. J. (2010). Identifying preschool children at risk of later reading difficulties: Evaluation of two emergent literacy screening tools. *Journal of learning disabilities*, 43(1), 62-76.
- Yalavaç, N. (2020). *Etkileşimli kitap okumanın erken okuryazarlık becerilerine etkisi*. Yüksek lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Yılmaz Hiğde, A., Baştuğ, M. ve Cihan, H. (2020). Okul Öncesi Dönem Ebeveynlerinin Ev Okuryazarlığı Yaşantılarının İncelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 628-645.
- Yuet-Han Lau, J., ve McBride-Chang, C. (2005). Home literacy and Chinese reading in Hong Kong children. *Early Education and Development*, 16(1), 5-22.